

הלכות ספירת העומר

(מתוך הלכות תמידין ומוספין, סוף פרק ז)

דבר תורה

"לפיכך קראתי שם חיבור זה משנה תורה--לפי שאדם קורא בתורה שבכתב תחילה, ואחר כך קורא בזה, ויודע ממנו תורה שבעל פה כולה, ואינו צריך לקרות ספר אחר ביניהם." (מתוך ההקדמה למשנה תורה, סעיף מא)

טו וספרתם לכם, ממחרת השבת, מיום הביאכם, את עמר התנופה: שבע שבתות, תמימות תהיינה. טז עד ממחרת השבת השביעית, תספרו חמשים יום; והקרבתם מנחה חדשה, ליהוה.

פתיחה

"יש בכללן תשע עשרה מצוות--שמונה עשרה מצוות עשה, ואחת מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: ... (יג) לספור כל איש ואיש שבעה שבועות מיום הקרבת העומר; ... וביאור מצוות אלו בפרקים אלו."

הלכות תמידין ומוספין פרק ז

תמיד ז, יט [כב] מצות עשה לספור שבע שבתות תמימות, מיום הבאת העומר--שנאמר "וספרתם לכם, ממחרת השבת" (ויקרא כג, טו); ומצוה למנות הימים, עם השבועות--שנאמר "תספרו חמשים יום" (ויקרא כג, טז). ומתחילת היום מונין; לפיכך מונה בלילה, מליל שישה עשר בניסן. [כג] שכח ולא מנה בלילה, מונה ביום. ואין מונין אלא מעומד; ואם מנה מיושב, יצא.

תמיד ז, כ [כד] מצוה זו על כל איש מישראל, ובכל מקום ובכל זמן; ונשים ועבדים, פטורין מספירת העומר. [כה] וצריך לברך בכל לילה, אשר קידשנו במצוותיו, וציוונו על ספירת העומר--קודם שיספור; מנה ולא בירך--יצא, ואינו חוזר ומברך.

ביאור:

יט [כב] מצות עשה לספור - אף בזמן הזה המצוה לספור הנה מהתורה. שבע שבתות - שבועות. תמימות - שלמות, כלומר שלא יפספס אף יום. מיום הבאת העומר שהוא ט"ז בניסן--שנאמר "וספרתם לכם, ממחרת השבת" (ויקרא כג, טו) - ושבת זו כפי שבואר היא שבת יום טוב, ולא כפי שחשבו מי שכתרו בתורה שבעל פה "... מפני אלו הטועים שיצאו מכלל ישראל בבית שני, שהן אומרים שזה שנאמר בתורה "ממחרת, השבת" (ויקרא כג, יא; ויקרא כג, טו; ויקרא כג, טז), הוא שבת בראשית; ומפי השמועה למדו חכמים, שאינה אלא שבת יום טוב. וכן ראו תמיד הנביאים והסנהדרין, בכל דור ודור, שהיו מניפין את העומר בשישה עשר בניסן, בין בחול בין בשבת" (הלכה ט). והראיה ממעשה הנביאים והסנהדרין בכל דור ודור משמעו ש"שהקבלה והמעשה עומדים גדולים בהוראה, ובהן ראוי להיתלות" (שמיטה ויבל י, תו). ; ומצוה למנות הימים, עם השבועות - כלומר לומר בכל יום כמה ימים עברו וכמה שבועות חלפו. - שנאמר "וספרתם לכם ... שבע שבתות ... תספרו חמשים יום" (ויקרא כג, טו-טז). ומתחילת היום מונין; לפיכך מונה בלילה - כלומר בתחילת הלילה שהרי "היום הולך אחר הלילה" (שמיטה יב, יתיז). ולילה מוגדר מיציאת הכוכבים "משייראו שלושה כוכבים אלו הבינוניים, הרי זה לילה ודאי" (שבת ה, ד), וכיוון שמצוה זו מהתורה אף בזמן הזה, המברך בין השמשות "דנין בו להחמיר" (שם) והרי "כל המברך ברכה שאינה צריכה, הרי זה נושא שם שמיים לשוא; והרי הוא כנשבע לשוא, ואסור לענות אחריו אמין" (ברכות א, טו וראה עוד שבועות יב, ה-ט וט-י). ומצות הספירה במשך כל הלילה: "זה הכלל--דבר שמצותו ביום, כשר כל היום; ודבר שמצותו בלילה, כשר כל הלילה. ואף על פי כן, זריזין מקדימין למצוות" (מעשה הקרבנות ד, י). , מליל שישה עשר בניסן. [כג] שכח ולא מנה בלילה, מונה ביום - כמו בקצירת העומר "כל הלילה כשר לקצירת העומר, ואם קצרוהו ביום כשר" (הלכה ה). והמונה ביום אינו מברך. ומי ששכח לילה או שתי לילות - "מה שאבד אי אפשר להחזירו, אבל מן הלילה שזכר עד סוף השבעה שבועות יברך. וישמיט בלילה האחרון אמירת "תמימות" לפי שאינן תמימות ויאמר היום ארבעים ותשעה יום שהם שבעה שבועות בעומר. ומי ששכח ולא ברך על העומר בתחילת הלילה יכול להשלים הברכה כל הלילה, ואין לו להשלימה ביום [כלומר שאינו מברך עליה], והוא דבר המשנה [צוטט לעיל להלכה] 'דבר שמצותו ביום כשר כל היום, ודבר שמצותו בלילה כשר כל הלילה' (תשובת הרמב"ם, ראה במארי).

כ [כד] מצוה זו על כל איש מישראל, ובכל מקום ובכל זמן; ונשים ועבדים, פטורין מספירת העומר. [כה]

וצריך לברך בכל לילה – למעט שביום אינו מברך¹, "ברוך אתה ה' א-לוהינו מלך העולם אשר קידשנו במצוותיו, וציוונו על ספירת העומר" – קודם שיספור – שהרי " אחד העושה מצוה לעצמו, ואחד העושה אותה לאחרים – מברך קודם עשייתה, אשר קידשנו במצוותיו וציוונו לעשות" (ברכות יא, יב(ו)); **מנה ולא בירך – יצא, ואינו חוזר ומברך** ש"העושה מצוה, ולא בירך – אם מצוה שעדיין עשייתה קיימת, מברך אחר עשייה; ואם דבר שעבר הוא, אינו מברך" (ברכות יא, ז(ה) וראה שם). לרבנו, אין בין ימי העומר לשאר ימות השנה אלא הספירה בלבד, ולא נזכרו בהם שום דיני אבילות המיוחדים להם².

מושגים

לילה – לילה הוא תחילת היממה ו"היום הולך אחר הלילה" [כלומר הגדרת יום במשמעות של יממה מתחילה בלילה שלפני] " (שחיטה יב, יח(ז)). הלילה מוגדר באופן ודאי החל מיציאת שלושה כוכבים בינוניים. "משתשקע החמה עד שייראו שלושה כוכבים בינוניים, הוא הזמן הנקרא בין השמשות בכל מקום; והוא ספק מן היום, ספק מן הלילה, ודנין בו להחמיר, בכל מקום. ולפיכך אין מדליקין בו (נר שבת); והעושה מלאכה בין השמשות שבת ובין השמשות במוצאי שבת, בשוגג – חייב חטאת מכל מקום. וכוכבים אלו – לא גדולים הנראים ביום, ולא קטנים שאין נראין אלא בלילה; ומשייראו שלושה כוכבים אלו הבינוניים, הרי זה לילה ודאי" (שבת ה, ד). והלילה מסתיים בעלות השחר. בכל המצוות הקשורות בלילה "זה הכלל – דבר שמצותו ביום, כשר כל היום; ודבר שמצותו בלילה, כשר כל הלילה. ואף על פי כן, זריזין מקדימין למצוות" (מעשה הקרבנות ד, ו). וחכמים אמרו עד חצות "שלא אמרו עד חצות, אלא כדי להרחיק את האדם מן הפשיעה" (קריית שמע א, ז(ט)), וראה מעשה הקרבנות ד, ב), "מן הפשיעה" – שלא יעשה זאת בזמן. או אף "כדי להרחיק מן העבירה [שיגרר לעבור על לא תעשה של תורה]" (מעשה הקרבנות י, ז(ח)), קרבן פסח ח, יב(טו)).

¹ **מנהג**. מנהג תימן הוא לברך מארי מעיר שכך הוא דיוק הלשון וכך משמע מתשובת רבנו: "נשאל רבנו מי ששכח לילה או שתי לילות יברך בזולתה מן הימים או לאו. והשיב, מה שאבד אי אפשר להחזירו, אבל מן הלילה שזכר עד סוף השבעה שבועות יברך. וישמיט בלילה האחרון אמירת תמימות לפי שאין תמימות ויאמר היום ארבעים ותשעה יום שהם שבעה שבועות בעומר, ומי ששכח ולא ברך על העומר בתחילת הלילה יכול להשלים הברכה כל הלילה, ואין לו להשלימה ביום... ע"כ וזה כמנהגנו שאומרים [בארמית] בסיום המ"ט 'שלמי'".

² **מנהג**. ראה גם מאמרו של הרב אהרון קאפח, ישמרהו הצור וינטרהו, "היש בסיס לגזירות העומר וחיובו בכל ישראל" בתוך "לקראת שבת", גליון פרשת אמור תשנ"ז העומד לראות אור בקרוב בהדפסה חדשה ובהרחבה. ועיין מאמרו "לשאלת ייחוסה של מסורת גאונים" בתוך ספר הזכרון לרב קאפח, תשס"א. ומעט בלוח שנה תשמ"ז של "הליכות עם ישראל" שערך הרב אהרון קאפח.